

The background of the cover is a stylized illustration. It features a dark, textured foreground, possibly representing ice or a beach. In the middle ground, there are jagged, dark blue mountain peaks. The sky is a mix of light blue and white, with some darker blue streaks. On the left, a white polar bear is shown in profile, looking towards the right. In the center-right, there is a large, orange, tent-like structure with some dark lines and shapes on it, possibly representing a shelter or a piece of equipment.

Ilona Wiśniewska

Priateľ severu

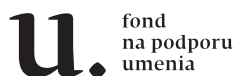
Preklad: Ján Púček

Ilustrácie: Mariusz Andryszczyk

absynt

absynt

Ilona Wiśniewska
Priateľ severu

Preklad publikácie z verejných zdrojov podporil formou štipendia Fond na podporu umenia.

Publikáciu z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia.

Vydanie tejto knihy podporil Poľský inštitút v Bratislave.

Kniha bola vydaná s podporou poľského Knižného inštitútu (Instytutu Książki) v rámci Prekladateľského programu ©Poland.

Original title: Przyjacieli Północy

© for text by Ilona Wiśniewska, 2022

© for illustration by Mariusz Andryszczyk, 2022

© for translation by Ján Púček, 2025

© for design & layout by Zuzana Bartová, 2025

First published in Polish by Wydawnictwo Agora SA, 2022
Slovak translation rights arranged through KaBooks
rights agency – Karolina Jaszecka

Ilona Wiśniewska

Priateľ severu

Ilustrácie: Mariusz Andryszczyk

Preklad: Ján Púček

Pre Aniu a Rafała, Danielových rodičov

OBSAH

Prvá kapitola: Iná planéta	13
Druhá kapitola: Na výpravu	33
Tretia kapitola: Cez rieku	55
Štvrtá kapitola: Bratraci	65
Piata kapitola: Dočerta!	81
Šiesta kapitola: Veterný výbežok	89
Siedma kapitola: Kocúr a Juno	99
Ôsma kapitola: S vetrom	121
Deviata kapitola: U Haralda	137
Desiata kapitola: Najstatočnejší polárnik	155
Jedenásta kapitola: Čiapka z Bergenu	169
Dvanásta kapitola: O medveďoch a ľuďoch	187
Trinásta kapitola: Arktická skúška	197
Štrnásta kapitola: V ľade	211
Pätnásta kapitola: Zátoka mušlí	221
Šestnásta kapitola: Eltanin	243
Sedemnásta kapitola: Miniaturne medvedíky	255
Osemnásta kapitola: Čierna loď	265
Devätnásta kapitola: Stisk ruky od gubernátora	279
Epilóg	289
Poznámka prekladateľa	291

Špicberg

Štát: Nórsko

Počet obyvateľov: okolo 2 500

BIELY OSTROV

Spichergy

ZEM KRÁĽA
KAROLA

Polsko

Prvá kapitola

Iná planéta

Som Daniel, mám dvanásť rokov a prvý raz v živote letím lietadlom celkom sám, bez rodičov. Decká v mojom veku ešte samy nelietajú, preto sedím vedľa panej, ktorú som nikdy predtým nevidel, no moja mama ma na letisku odovzdala do jej opatery. Musel som sľúbiť, že sa budem správať zodpovedne, že nikam neodídem bez toho, aby som jej to oznámil, a budem počúvať, čo mi hovorí. A to je problém, lebo melie v jednom kuse a ja neviem, či je to preto, lebo sa bojí lietania, alebo si myslí, že mladí skrátka potrebujú neustálu pozornosť. Kúpila mi dva nanuky, balíček želatínových cukríkov a čokoládovú tyčinku – pre prípad, že by mi bolo smutno. Teraz sa mi z tej hory sladkostí robí trochu na grc, ale sedím potichu, lebo pred chvíľou zaspala, a tak sa chvíľu môžem tváriť, že letím úplne sám.

Snívalo sa mi to už viackrát. Že som sám na palube lietadla, zavolá ma kapitán a dovolí mi, aby som prebral kormidlo. Z výšky sa pozeráme na zem, ktosi z posádky ma poklepe po pleci, ale nepamätám si, kde a či vôbec pristaneme, pretože v tej chvíli sa zakaždým prebudím. Viem, že zo stretnutia s pilotom tentoraz nič nebude, a tak radšej pozorujem oblaky.

Keby som nepojedol všetky tie sladkosti, videl by som v nich možno snežnú pustatinu. No takto mi pripomínajú skôr cukrovú vatu. Raz som ju jedol v zábavnom parku, ale chutila ako cukor zmiešaný s práškom na pranie. Nie že by som niekedy jedol prášok na pranie, ale predstavujem si to presne takto.

Dúfam, že u tety bude niečo na jenie.

Letím totiž na Špicbergy, najsevernejšie položené obývané ostrovy na svete, kde spolu žijú ľudia aj ľadové medvede. Teta tam pracuje pre miestne noviny, už vlastne ani neviem ako dlho. Na siedme narodeniny som od nej dostal zarámované obrázky zvierat, ktoré tam žijú, a dodnes všetky visia v mojej izbe. Nad posteľou sú dva: s polárnou líškou a tuleňom. Na vedľajšej stene medveď a mrož. Najďalej som zavesil soba, pretože ma trochu desia jeho tmavé oči. Neviem, čo mi na tej fotke nesedí, ale radšej sa na ňu ani nepozerám. Teta si z môjho strachu robí srandu, pretože sob patrí medzi najmierumilovnejšie zvieratá v Arktíde. Mňa však najviac zaujímajú vtáky a teta mi hovorila, že v lete je ich na Špicbergoch veľmi

veľa. Aj preto chcela, aby som ju navštívil a presvedčil sa o tom na vlastné oči.

Neviem, či na tom záleží, ale nie je to moja skutočná teta. Teda je skutočná, z mäsa a kostí, ale nie sme rodina. Mama často hovorí, že aj priatelia sa môžu stať rodinou a že teta je pre ňu ako sestra. Keď sú spolu, často sa chichúňajú, aj keď nie vždy rozumiem, o čom sa bavia. Ani otec im nerozumie, no tvrdí, že ony to tak skrátka majú a hotovo. Jasné, že sa s nimi rád zasmejem aj ja, obe sú veľmi vtipné. Len ma rozčuľuje, keď pred inými hovoria, aké som bol ešte nedávno sladké bábätko, a keď ma volajú „zajko“.

V lietadle sú obsadené všetky miesta a cestujúci predomnou fotí cez zahmlené okno. Z Osla sme odleteli o jedenástej večer a na miesto máme doraziť o štyri hodiny. Jedenásť večer a obloha, namiesto toho, aby tmavla, je čoraz svetlejšia. Vôbec sa mi nechce spať a rozmýšľam, či je to preto, že slnko vychádza, len čo zašlo, alebo preto, že som ešte nikdy nebol tak ďaleko od domova. Musí to byť ten polárny deň, o ktorom som toľko počul. Ťažko sa spí a človek je z toho celý zmätený. V zime je vraj štyri mesiace tma, ale to už znie celkom ako výmysel.

„Koľko je hodín?“ Moju sprievodkyňu zobudili turbulencie a vo mne sa znova hlási sladká tyčinka, ktorú som zjedol pred chvíľou.

Odpoviem jej a ona sa upokojí, ako keby v lietadle bolo možné prespať svoju zastávku.

„Chceš cukrík?“

Pokrútim hlavou.

Najradšej by som bol už na mieste. Celý rok som čakal na tento výlet.

Snažím sa o sebe nerozmýšľať ako o dieťati, no mladým ľuďom plynie čas pomalšie ako dospelým, takže sa mi zdá, akoby som čakal prinajmenšom dva roky.

Predierame sa cez oblaky, hádže to nami ako na rozbitej ceste, ale letuška hovorí, že sa nemusíme ničoho obávať a svojimi telami máme kopírovať pohyby lietadla. Naozaj to povedala, a tak sa kolíšeme zapnutí v bezpečnostných pásoch. Je to čudné, ale vôbec sa nebojím. Sledujem prúd kvapiek vody na okne, zatiaľ čo moja spolucestujúca pevne zviaza opierky sedadla. Ani si nedala dole rukavice. Keby pasažieri mali chvosty, mohli by ich teraz stiahnuť pod seba. Ešte aj to bábätko vpredu prestalo plakať. Na toalety sa už nesmie, akýsi pán sa vracia na sedadlo a nechápavo krúti hlavou. Keď vyletíme z oblakov, zdá sa mi, že snívam svoj sen o pilotovaní a že sa práve blíži jeho koniec, pretože pevnina pod nami pripomína veľkú púšť. Začíname pristávať a pri pohľade na krajinu za oknom si uvedomím ešte jednu vec.

Naozaj tu nie sú stromy.

„Ahoj, zajko!“ Teta čaká v príletovej hale a hneď sa ma chystá vystíkať. Tak prrrr! Už nie som veľmi na

stískanie. Jej to však dovolím. Čo iné mi zostáva? „Vôbec si nevyrástol!“

„Akože? Tri centimetre!“

„Určite. Koho chceš oklamať? Ukáž nohu. Aké máš číslo?“

„Skoro tridsaťdeväť.“

Priložíme si k sebe topánky. Ja mám vibramy, ona tenisky.

„Dobre, meníme,“ rozosmeje sa a obráti sa na svoju spolucestujúcu: „Poslúchal? Inak, veľmi pekne vám ďakujem za pomoc!“

„Je to už veľký chlapec,“ povie pani.

Veľký, jasné. Nech mi ešte strčí do ruky balónik. Potom sa však vrhne na svoj kufor, ktorý práve vyšiel na bežiaci pás, a narýchlo sa lúči, pretože pred letiskom ju čaká muž a ona musí bežať. Ešte dnes totiž nasadajú na loď. Teta sa pýta na ktorú, no pani hovorí, že nevie.

„Dalo sa to prežiť?“ pýta sa teta.

„Rozplačem sa, ak mi ponúkneš niečo sladké.“

Rozosmejeme sa.

Keď vyjdeme von, omráči ma ľadový vzduch. Je koniec júna, začiatok prázdnin, a teta hovorí, že celý deň boli len plus dva stupne. Vyťahujem páperku a cítim sa trochu hlúpo, lebo si spomeniem, ako som vysmial mamu, keď mi ju tlačila do batoha. Veď kto chodí v lete v páperke?! Zapnem sa až ku krku a teta vyberie z vrecka telefón.

„Áno, drahá, priletel. Vyštavený, ale spokojný... Daniel, chceš hovoriť s mamou?“

Pokrútim hlavou.

„Oblieka sa. Zavoláme ti zajtra. Len som ti chcela dať vedieť, že všetko je v poriadku. Dobrú noc, pá!“

„A čože sa ty nechceš rozprávať s mamou?“

„Veď som ju videl ráno.“

Teta mi postrapatí vlasy a stiahne mi na oči kapučnu. Vraj aby som šetril svetlom. Veľmi smiešne.

Keď sa vyslobodím, zahľadím sa na veľkú žiarivo oranžovú guľu, ktorá sa vznáša tesne nad morom. Hory majú ploché vrcholy, akoby ich ktosi zrezal nožom. V živote som nič podobné nevidel.

„Naozaj to slnko nezájde?“

„Čoby nie, zájde. Na konci augusta.“

Teta mi vezme batoh a hodí si ho cez plece.

„Bohužiaľ, neuvidíš tu ani mesiac, ani hviezdy. Radšej si nastavme hodinky, lebo bez nich ľahko stratíme poňatie o tom, či je deň alebo noc.“

Je jedna hodina v noci. Prejdeme na parkovisko, kde stojí tetina strieborná honda. Medzi esúvéčkami vyzerá jej autíčko ako zväčšená hračka z mojej škatule s angličákmi. Autíčka boli moja obľúbená hračka. Najradšej som ich staval jedno za druhým, aby z toho vznikla poriadna zápcha. Ideálne na stole, kde dospelí práve čosi jedli. Občas niektoré z nich pristálo v kaluži polievky, iné spadlo do priepasti na podlahe a ďalšie skončilo medzi

špagetami. Vidieť, že aj honda toho má za sebou už dosť, pretože má prasknuté okno, trochu preliačenú masku a kopec škrabancov.

„Dobrá!“ hovorím, keď sa usádzam na sedadlo spolujazdca a zapínam si pásy.

„Moja rovesníčka.“

„No, veteránka,“ odseknem a snažím sa jej tak vrátiť tie odignorované tri centimetre.

„Možno si nevyrástol, ale humor sa ti celkom vyostřil.“

Teta naštartuje a vyrazí z parkoviska bez toho, aby sa pozrela do spätného zrkadla.

„Ty si nezapínaš pásy?“

„Nikto si ich tu nezapína.“ Zaradí trojku a zrýchli na päťdesiatku. „Tu sa nezamykajú ani domy, ani autá a niektorí ani nevyberajú kľúče zo zapalovania. Je to veľmi praktické.“

„A nikto to auto neukradne?“

„Ak by aj, ďaleko na tomto ostrove bez ciest nezájde. Vitaj na Špicbergoch! Nemohla som sa ťa dočkať, zajko.“

Zagúľam očami, ale mlčím. Keď sa jej to tak páči.

Na nebi je nočné slnko a cesta sa vinie príjemnými zákrutami. Teta mi rozpráva o všetkom, čo mŕňame, a som z toho všetkého trochu omámený. Tu je stádo piatich koní, jediné na Špicbergoch, tam ďalej kopa uhlia, v prístave niekoľkopeschodová výletná loď a tu Longyearbyen (vyslovuje to Long-je-r-bijen a ja si v mysli delím slovo na slabiky). Pozerám sa na budovy. Stoja na koloch postavených tak,

že pod každým vzniká priestor ideálny na zaparkovanie bicykla. Prechádzame okolo domov so sedlovými strechami a balkónmi, poschodových bytoviek i podlhovastých stavieb z kovových kontajnerov. Z diaľky vidno aj červený kostol a hneď potom hnedú budovu, ktorá pripomína vesmírnu loď. Teta hovorí, že to tu celé vyzerá trochu ako na inej planéte, no to sa len tak vraví, veď nikto z nás v skutočnosti na inej planéte nikdy nebol.

„Poznáš tu všetkých?“ pýtam sa, keď obchádzame cyklistu, ktorého ťahajú dva psy, a dievča len o trochu staršie odo mňa, ktoré práve vyráža na cestu na starej štvorkolke.

„Kdeže. Najviac polovicu z tých dvetisíc ľudí, čo tu bývajú, ale môžem povedať, že mám priateľov z každého kontinentu.“

„Aj z Austrálie?“

„Z Austrálie tiež. Aj z Grónska.“

„Hej, ibaže Grónsko nie je kontinent. Je to ostrov,“ opravujem tetu.

„Viem, viem. Len ťa skúšam.“

S ňou človek naozaj nikdy nevie, kedy hovorí vážne a kedy žartuje.

„A prečo tu vlastne bývaš?“

„Aby sem mohli takí mudrci ako ty chodievať navštevovať svoje staré tetky,“ smeje sa.

„Ale vážne. Prečo tu vôbec žijú ľudia?“ opakujem neústupčivo.

„Dobrá otázka. Vieš, každý má na to asi svoj dôvod. Sú tu vedci, ktorí skúmajú arktickú prírodu, baníci, ktorí dolujú uhlie, alebo novinári ako ja, ktorí to chcú všetko pochopiť a opísať. No a žije tu aj veľa cestovateľov, ktorí skrátka len hľadajú svoje miesto na zemi.“

Ideme ďalej a ja cítim, že môj žalúdok je scvrknutý ako hrozienko. Mimochodom, neznášam hrozienka. Hlavne v tvarohovom koláči. Ale teraz by som zjedol hocičo. Nič však nehovorím, veď je uprostred noci, možno už budem musieť vydržať do rána. Po ceste míňame rady kovových kotercov, ktoré teta nazýva psince. Teraz v noci psy spia na strechách búd a naším smerom sa ani nepozrú. Myslí, že ľudia si tu psy nedržia v domoch, pretože robia hluk a majú rady život v svorke. Nevie, čo si o tom myslieť. Mám doma psíka, volá sa Róza, a nikdy by som ju nezamkol v klietke, aj keď šteká na cyklistov a niekedy je ťažké prinútiť ju, aby poslúchala.

Teta mi však vysvetľuje, že tunajšie psy sú skôr dopravnými prostriedkami než priateľmi a že s ich pomocou sa tu vyráža do terénu. Okrem cyklistu a štvorkolky sme cestou stretli len tri autá: nákladniak a dve osobné. Teta sa na všetkých šóférov usmieva a zdvíha ruku na pozdrav.

„A toho poznáš?“

„Toho práve nie, ale tu sa všetci zdravíme. A všetci si tykáme.“

„A to je v pohode?“

„Všetko je tu v pohode, zaj...“ Teta nedokončí vetu, pretože jej zazvoní telefón. Zodvihne a po chvíli dupne na brzdu tak prudko, že sa auto mierne nachýli do boku, nehovoriac o mojich vnútornostiach.

„To nie je možné!“ takmer kričí a nervózne búcha do volantu. „To je už štvrtý medveď a vy stále neviete, kto za tým stojí? Veď tu ani nezachádza slnko, celý ostrov máte ako na dlani! O každom viete, čo večeral, ale tých sviniarov nedokážete nájsť?“

Z mobilu počujem slabý mužský hlas, ale nerozumiem, čo hovorí.

„Čo nás má zaujímať pokazená helikoptéra? Ako dlho môže trvať taká oprava?! Napíšeme o tom v najnovšom čísle a bude to hneď na titulnej strane!“

Ukončí hovor a telefón hodí na zadné sedadlo. Nadáva si popod nos a určite si myslí, že to nepočujem.

„Tá práca ma raz zabije,“ vzdychne napokon.

„Čo sa stalo?“

„Už pár týždňov ktosi na Špicbergoch poľuje na medvede. Dnes zase našli stopy na druhej strane fjordu, hneď za mestom.“

„Aké stopy?“

„Kôpku vnútorností. V lete majú síce medvede tenké kožuch, no aj tak má na čiernom trhu cenu zlata. Pytliakom nezáleží na mäse, len na kožušine, a tak medveďa na brehu stiahnu z kože, zvyšok nechajú tak a odplávajú.